

Ковалюк М. В.,*кандидат філологічних наук,
асистент кафедри англійської мови
Чернівецького національного університету***Ковалюк Ю. В.,***кандидат філологічних наук, доцент,
асистент кафедри англійської мови
Чернівецького національного університету*

МЕТАФОРИЧНІ ОБРАЗИ УКРАЇНИ В БРИТАНСЬКИХ ТА АМЕРИКАНСЬКИХ ЗАСОБАХ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ (СІЧЕНЬ–ЛЮТИЙ 2023 РОКУ)

Анотація. Стаття присвячена визначенню метафоричних образів України в британських та американських засобах масової інформації за січень та лютий 2023 року. Основним способом метафоричної реалізації образу постає концептуальна метафора. Вона формує суспільний досвід, зумовлює спосіб мислення, сприйняття та відображення об'єкта в англомовних культурних спільнотах. Наукове дослідження проведене в рамках теорії концептуальної метафори, згідно якої метафора структурується двома концептуальними доменами: вихідним і цільовим. Цільовим доменом постає Україна, яку ототожнюють з конкретними фізичними сутностями. Матеріалом дослідження слугували британські та американські онлайн-видання мас-медійних публікацій, а саме *ABC News, CNN, Forbes, The Manchester Evening News, MSN UK, The New York Post, Politics Home, Rolling Stone, SFGATE*. Виокремлено низку метафоричних моделей, які віддзеркалюють відтворення індивідуального сприйняття образу України мовцями британських та американських спільнот під час ведення воєнних дій на її території протягом останніх двох місяців війни (січень–лютий 2023 р.). До них відносимо: УКРАЇНА–ЛЮДИНА, ЯКІЙ НАДАЮТЬ ДОПОМОГУ, УКРАЇНА–ЦІЛЕСПРЯМОВАНА ОСОБИСТІСТЬ, УКРАЇНА–ЛЮДИНА, ЯКА ПЕРЕЖИВАЄ ВАЖКІ ЧАСИ, УКРАЇНА–ЛЮДИНА, ЯКА МІЦНО СТОЇТЬ НА НОГАХ, УКРАЇНА–ЛЮДИНА, ЯКА ЧЕКАЄ В ЧЕРЗІ. Метафоричні дескрипції такі як УКРАЇНА–АРМІЯ, УКРАЇНА–ПЕРЕМОЖЕЦЬ, УКРАЇНА–БОРЕЦЬ, УКРАЇНА–ПОРУШНИК, УКРАЇНА–КОНСПРАТОР, УКРАЇНА–НАПАДНИК вказують на те, що вона є активним учасником збройного конфлікту і перебуває в стані війни. Метафора УКРАЇНА–ПРИЙМАЮЧА СТОРОНА уособлює її гостинність і організованість у проведенні зустрічей та заходів. Економічну сторону держави втілюють образи УКРАЇНИ як ВЛАСНИКА, ОТРИМУВАЧА, ВИРОБНИКА та БОРЖНИКА. Україну асоціюють із Європейським Союзом, і метафорична модель УКРАЇНА–ЧЛЕН СИМ'І є яскравим прикладом.

Ключові слова: концептуальна метафора, метафоричний образ, засоби масової інформації, цільова область, метафорична дескрипція.

Постановка проблеми. Метафору прийнято вважати одним із вагомих центрів уваги в когнітивній лінгвістиці. Як зазначає Дж. Грейді [1, с. 188]: “Якщо когнітивна лінгвістика

вивчає способи, якими особливості мови відображають інші аспекти людського пізнання, то метафори є однією з найяскравіших ілюстрацій цього взаємозв'язку”. Це твердження видається правдивим, оскільки в когнітивній лінгвістиці метафора розглядається не лише як мовна структура, але й як закономірність і результат особливого процесу концептуальної асоціації. Однак не лише сама метафора пов'язана з концептуалізацією, але й людський розум також вважається метафоричним. Аналіз концептуальних метафор у засобах масової інформації уможливило реконструювання метафорично обґрунтованих знань про Україну в англомовних мовних спільнотах.

Огляд останніх досліджень з цієї проблеми. Сфери дослідження концептуальної метафори охоплюють різні аспекти суспільного життя. Втілені в людському досвіді, метафори, як правило, зустрічаються в різних мовах і культурах. Детальне вивчення метафоричних символів і моделей викликає великий інтерес у науковців по всьому світу (Дж. Лакофф і М. Джонсон, В. Еванс, З. Ковечес, Р. Гіббс, М. Дегані, Р. Гентулеску, А. Зібін, І. Квон, К. Марісса). Повномасштабне російське вторгнення сколихнуло весь світ 24 лютого 2022 року. Україну почали активно обговорювати у мас-медійних засобах. З лінгвістичної точки зору було б цікаво довідатися про образи України, які формуються або сформувалися в мовній картині світу носіїв британської та американської культури.

Мета статті полягає у визначенні та описі метафоричних образів України в британських та американських засобах масової інформації (за січень–лютий 2023 року). Наукове дослідження ґрунтується на теорії концептуальної метафори та дискурс-аналізу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Засновниками концептуальної теорії метафори прийнято вважати Дж. Лакоффа і М. Джонсона [2]. Метафори розглядаємо як систематичні відношення між двома концептуальними областями: “вихідним доменом” (концептуальною областю, з якої ми черпаємо метафоричні вирази) і “цільовим доменом” (концептуальною областю, яку ми намагаємося зрозуміти). У нашому дослідженні, згідно з теорією концептуальної метафори, УКРАЇНА постає цільовою областю.

Концептуальні метафори є універсальними для мовних спільнот, проте їхні різновиди можуть бути культурно специ-

фічними. Вживання метафор допомагає “ефективніше передавати ідеї, додаючи перспективу зовнішньої вихідної області “що встановлює спільну основу, на якій мовець і реципієнт можуть (пере)осмислювати певні аспекти теми, що обговорюється” [3 с. 38]. Вихідні домени часто ґрунтуються на емоційному, фізичному, тілесному досвіді людини образу, що відноситься до цільової області. Оскільки більшість наших знань походить від контакту з фізичним світом, зрозуміло, що ми використовуємо тимемо їх для розуміння абстрактних понять.

Структурою, яка пов’язує концептуальні сфери у свідомості людини, що користується мовою є метафорична модель. Ця модель формує метафоричне уявлення про об’єкт у навколишньому середовищі, яке є стійким та послідовним. Для створення цього уявлення використовуються концептуальні метафори, що відхиляються від оригіналу та утворюють культурно-специфічні зв’язки у свідомості користувача мови. Цей набір зв’язків допомагає формувати спосіб, яким індивіди сприймають та розуміють світ навколо себе [4, с. 16].

Під час дослідження нами виокремлено основні метафоричні образи, які відображають сприйняття України в британських та американських мовних спільнотах за останні два місяці. Найчастіше зустрічаються випадки зіставлення УКРАЇНИ з ЛЮДИНОЮ. Наведемо декілька прикладів:

Kishida also reaffirmed Tokyo's full support for Ukraine in its fight against Russia as Japan assumes the rotating chair of the Group of Seven (G7) leading economies (Zawya);

"Of course, military issues and intelligence details are not something you can share with everyone," Zelenskiy said. "But I want our people to have predictability right now. And a sense that Ukraine is moving towards its goals." (Yahoo News);

"I want to think everything will be OK. I know Ukraine is having a very tough time so I can understand why President Biden is there. I don't think he'll come here to see us but if he did, that'd be nice (New York Post);

"One year later, Kyiv stands. And Ukraine stands. Democracy stands," Biden said (Rolling Stone);

Ukraine is in line to receive dozens of Leopard 2 tanks. Here's what countries pledged so far (CNN).

У наведених вище прикладах можна простежити ототожнення України з людиною, якій надають допомогу, коли вона її найбільше потребує (приклад 1). Мовним засобом утілення метафори є іменник *support – help or encouragement* (Cambridge Learner’s Dictionary online) (допомога або заохочення). У другому прикладі Україна охарактеризована як цілеспрямована особистість, яка рухається лише вперед для досягнення своїх цілей. Засобом вербалізації метафори виступає фразове дієслово *to move towards – to change from a particular system, activity, etc. to another* (Cambridge Learner’s Dictionary online) (переходити від певної системи, діяльності тощо до іншої). Україна як і людина переживає важкі часи і змушена вирішувати проблеми, з якими вона стикається, щоденно (приклад 3). Проте вона міцно стоїть на ногах не зважаючи на всі труднощі (приклад 4) і терпеливо чекає в черзі на десятки танків, які допоможуть їй боротися в майбутньому і відстоювати свою свободу (приклад 5). Засобами мовної об’єктивації метафори є словосполучення *to have a tough time – to have a challenging period during which one struggles to do or cope with something* (The Free Dictionary) (переживати складний період, під час якого людина намагається щось зробити або впоратися з чимось), дієслово

to stand – to be in a vertical state or to put into a vertical state, especially (of a person) by making the legs straight (перебувати у вертикальному положенні або поставити у вертикальне положення, особливо (людину), розпрямивши ноги) та фраза *to be in line – to be in a group of people standing one behind the other who are waiting for something* (Cambridge Learner’s Dictionary online) (опинитися в групі людей, які стоять один за одним і чекають на щось).

У зв’язку з воєнними діями на території України, які тривають уже протягом року, ми виокремили низку метафоричних моделей, які описують Україну як учасника бойових дій. Метафора УКРАЇНА-АРМІЯ виражена словосполученнями *to improve one’s position on the ground – покращити своє становище на полі битви, to collect tactical and operational improvements – здобути тактичну та бойову перевагу* та предикатом *to arm – озброїти* актуалізуються у наступних прикладах:

Third, Ukraine has improved its position on the ground at a lower cost than Russia. Yes, the fighting along the Svatove-Kreminna line is brutal, but Ukraine has been more judicious than Russia in Bakhmut and has begun to close the noose around Kreminna. In the long-term, Ukraine is collecting marginal tactical and operational improvements that will enable a major strategic-level offensive (MSN UK);

The Pentagon’s plan for arming Ukraine is now believed to be driven more by accountancy and logistics than Russia’s vague warnings of retaliation (The Economist);

The Russian offensives that were supposed to produce large gains timed to the anniversary of the invasion have instead carpeted the Donbas with the bodies of thousands of men who learned too late that, as one French World War I general put it, “fire kills.” And meanwhile, Ukraine is building up a force to use in its own counteroffensive (The Atlantic).

Яскраві приклади ототожнення УКРАЇНИ з ПЕРЕМОЖЦЕМ наведені у наступних дискурсивних фрагментах, вербалізовані предикатом *to win – defeat people you are competing or fighting against* (Collins English Dictionary) (перемогати людей, з якими ви конкуруєте або воюєте):

The mainstream media and the Biden administration insist ad nauseam that Ukraine is winning against Russia (The American Conservative);

Economy Minister Yulia Svyrydenko described the decline in GDP as the biggest in any year since Ukraine won independence from the Soviet Union in 1991, but said the fall was smaller than expected (Zawya);

In September, the collapse of Russian positions around Kharkiv in north-east Ukraine put pay to Russian hopes on an easy victory in the east and also raised hopes that Ukraine could actually win the war – something that at times appeared to surprise Ukrainians as much as everyone else (PoliticsHome).

Метафорична модель УКРАЇНА-БОРЕЦЬ уподібнює її бійцю, який відчайдушно бореться за національне виживання, свободу, демократію, громадянське суспільство та власну територію:

Ukraine is fighting a war for national survival, while Russia is fighting a war of choice (TIME);

Reed said last week that Ukraine is “fighting for the values that we cherish: freedom, democracy, a civil society, opposing autocracy and illegal and unconscionable warfare” (ABC News);

Ukraine is fiercely clinging to territory in the east of the country against renewed Russian assaults. Ukraine is counting on continued Western military aid to repel Russian advances and to launch its own offensives (ABC News).

Мовними засобами, які вербалізують названу метафору, виступають фразове дієслово *to fight for – to fight in support of (something)* (Merriam-Webster's Dictionary) (боротися на підтримку (чогось)) та предикат *to cling – to hold something or someone tightly* (Cambridge Learner's Dictionary online) (міцно тримати щось або когось).

Утіленням об'єктивації метафори УКРАЇНА–ПОРУШНИК, у наступному прикладі: *Russia accuses Ukraine of violating a unilateral ceasefire it didn't agree to* (CNN) є дієслово *to violate*, яке вказує на порушення або дію всупереч закону, угоді, принципу або чомусь, до чого слід ставитися з повагою.

Метафорична дескрипція УКРАЇНА–КОНСПІРАТОР виражена за допомогою атрибута *closed-lipped – not talking or revealing much* (Collins English Dictionary) (не розмовляти і не видавати багато інформації), яка описує Україну як конспіратора інформації, яка стосується проведення воєнних дій:

While Ukraine is generally closed-lipped about battlefield details, the lack of general news in the platform is a surprise. Coverage may rest in the public perception that the M-109 gun platform is boring, old and less exciting than Europe's newer howitzers (Forbes).

Розглянемо дискурсивні фрагменти, де УКРАЇНА постає НАПАДНИКОМ у цій кривавій війні, перехоплюючи ініціативу і завдаючи значних втрат ворогу:

Ukraine is "inflicting extremely tangible losses" on Russian troops in the strategic eastern town of Vuhledar, President Volodymyr Zelensky said in his nightly address on Sunday. The situation in the area is "very difficult," he added (CNN);

It comes as Ukraine is seizing the initiative in the war, driving back Russian forces and claiming a huge toll on Moscow's troops (The Mirror).

Дієслова *to inflict – to force someone to experience something very unpleasant* (Cambridge Learner's Dictionary online) (змусити когось пережити щось дуже неприємне) та *to seize – to take something quickly and keep or hold it* (Cambridge Learner's Dictionary online) (швидко схопити щось і тримати або утримувати його) вважаємо є засобами мовного втілення метафори.

Метафора УКРАЇНА–ПРИЙМАЮЧА СТОРОНА зображена у наступних дискурсивних фрагментах:

Due to the ongoing Russian invasion, last year's winner Ukraine is unable to hold the event so Liverpool is stepping up to play host (Manchester Evening News);

On Wednesday, Ukraine is holding a meeting focusing on human rights violations, prisoners and abducted children. More than 20 ministers are expected to be among the dozens of speakers in the General Assembly starting Wednesday afternoon and continuing ahead of Thursday's vote (ABC News).

Предикат *to hold* у значенні *to have something such as a meeting or an event* (Cambridge Learner's Dictionary online) (провести щось на кшталт зустрічі або заходу) реалізує дану метафоричну дескрипцію, де Україна виступає у ролі хазяїна зустрічей, можливих музичних заходів та подій, де обговорюють порушення прав і свобод людини та територіальної цілісності.

Наведемо низку метафоричних моделей де Україна постає учасником економічних відносин під час воєнного стану:

УКРАЇНА–ВЛАСНИК:

This isn't to say that Ukraine doesn't also possess inherent advantages. One of the most significant is counterintuitive: Ukraine possesses a manpower advantage over the Russians (TIME). Засобом мовної об'єктивації виступає дієслово *to possess – to have or own something* (Cambridge Learner's Dictionary online) (мати або володіти чимось).

УКРАЇНА–ОТРИМУВАЧ:

Zelensky, in a tweet about their exchange, said Ukraine is "waiting" for the first deliveries of aid pledged by Brussels. "We feel support & will win together," he added (SFGATE);

Foreign aid is set to remain of critical importance to Ukraine's financial stability and economy. Government officials have said Ukraine received about \$31 billion in foreign grants and loans in 2022 (Zawya).

Метафорична дескрипція реалізована предикатами *to wait – spend some time doing very little, because you cannot act until that thing happens or that person arrives* (Collins English Dictionary) (витратити певний час, однак зробити при цьому дуже мало, перебуваючи в очікуванні певної події або приходу іншої людини) і *to receive – get something after someone gives it to you or sends it to you* (Collins English Dictionary) (отримати щось після того, як хтось його надіслав або надішле) та іменником *delivery – the act of taking goods, letters, parcels, etc. to people's houses or places of work* (Cambridge Learner's Dictionary online) (доставка товарів, листів, посилок тощо додому або на роботу).

УКРАЇНА–ВИРОБНИК:

Ukraine is a major global grain producer and exporter. Grain exports have fallen sharply since the invasion, with some seaports blocked by Russia, but again accounted for the bulk of the country's exports in 2022 (Zawya).

Мовними втіленнями метафоричної моделі є іменники *producer – a company, country, or person that provides goods* (Cambridge Learner's Dictionary online) (компанія, країна або особа, яка постачає товари); *exporter – a country, firm, or person that sells and sends goods to another country* (Collins English Dictionary) (країна, фірма або особа, яка продає та відправляє товари в іншу країну).

УКРАЇНА – БОРЖНИК:

Ukraine Is Already Paying Us Back. Our investments in Ukrainian democracy are paying off. Now is not the time to pull back (Yahoo News).

Дана метафора вербалізується фразовим дієсловом *to pay back – give an equal sum of money at a later time that you have borrowed or taken from someone* (Collins English Dictionary) (віддати пізніше суму грошей, яку ви позичили або взяли в когось у борг).

Вважаємо доцільним проілюструвати приклад метафори УКРАЇНА–ЧЛЕН СІМ'Ї, оскільки питання входження України в Європейський Союз активно обговорюється в сучасних англійських засобах масової інформації:

Ukraine is "part of our European family" and its people have shown "resolve in defending democracy and freedom, resilience in the face of hardship and dignity when confronted with Russia's crimes", the statement reads (The Guardian). Метафорична дескрипція актуалізується за допомогою іменників *part – some but not all of a thing* (Cambridge Learner's Dictionary online) (частина, але не все), *family – a group of people who are related to each other, especially parents and their children* (Collins English

Dictionary) (група людей, які пов'язані один із одним, особливо батьки та їхні діти) та прикметника *European – of, relating to, or characteristic of Europe or its people* (The dictionary by Merriam-Webster) (про Європу або її народ).

Висновки з дослідження і перспективи подальших пошуків у даному науковому напрямку. Аналіз метафоричних образів України в британських та американських засобах масової інформації дозволив виявити особливості її сприйняття і розуміння в англомовних спільнотах за останні два місяці повномасштабної війни, яка триває уже протягом одного року. УКРАЇНУ ототожнюють з ЛЮДИНОЮ, яка вражає своєю ЦІЛЕСПРЯМОВАНІСТЮ, здатна ПЕРЕЖИВАТИ ВАЖКІ ЧАСИ та наполегливо ЧЕКАЄ У ЧЕРЗІ, щоб отримати бажане. Це – ЛЮДИНА, ЯКА ПОТРЕБУЄ ДОПОМОГИ, проте МІЦНО СТОЇТЬ НА НОГАХ навіть, коли тягар війни душить зсередини і ззовні. УКРАЇНА уособлює АРМІЮ та є сильним БОРЦЕМ за свою свободу і територію. Її асоціюють з ПЕРЕМОЖЦЕМ, оскільки сила волі та безстрашність переконують у її майбутній перемозі у війні. Україна постає в свідомості американців та британців НАПАДНИКОМ та КОНСПІРАТОРОМ, який знає за що бореться та ретельно приховує свої подальші кроки та дії. Її сприймають як ЧЛЕНА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ СІМ'І та ПРИЙМАЮЧОЮ СТОРОНОЮ всіх важливих зібрань та політичних, культурних, музичних та економічних подій.

Ми також виокремили такі метафоричні дескрипції УКРАЇНИ як ПОРУШНИК, ВЛАСНИК, ОТРИМУВАЧ, ВИРОБНИК, БОРЖНИК в англомовних мас-медійних продуктах. Перспективи подальшого дослідження полягають у здійсненні порівняльного аналізу метафоричних моделей України в засобах масової інформації на початку повномасштабного вторгнення Росії на територію України та через рік війни.

Література:

- Grady, J. E. Metaphor. In: D. Geeraerts and H. Cuycken, eds. 2010. The Oxford Handbook of Cognitive Linguistics. New York: Oxford University Press, 2010.
- Lakoff G., Johnson M. Metaphors We Live By. Chicago: University of Chicago Press, 1980. 242 p.
- Silvestre-López, A. J. Conceptual metaphor in meditation discourse: An analysis of the spiritual perspective. GEMA Online Journal of Language Studies, 2020. 20 (1). pp. 35–53.
- Антонюк М. О. Метафора та її роль у мовній картині світу. Мовні і концептуальні картини світу: зб. наук. пр. К., 2002. № 7. С. 15–19.
- Cambridge Learner's Dictionary online. URL: <http://dictionary.cambridge.org/ru>.
- Collins English Dictionary. URL: <http://www.collinsdictionary.com>
- The dictionary by Merriam-Webster. URL: <https://www.merriam-webster.com>
- The Free dictionary. URL: <https://www.thefreedictionary.com>
- ABC News. URL: <https://abcnews.go.com/>
- CNN. URL: <https://edition.cnn.com>
- Forbes. URL: <https://forbes.ua>
- Manchester Evening News. URL: <https://www.manchestereveningnews.co.uk>
- MSN UK. URL: <https://www.msn.com/>
- New York Post. URL: <https://nypost.com/>.
- PoliticsHome. URL: <https://www.politicshome.com>
- Rolling Stone. URL: <https://www.rollingstone.com>
- SFGATE (San Francisco Bay Area). URL: <https://www.sfgate.com>
- The American Conservative. URL: <https://www.theamericanconservative.com>
- The Atlantic. URL: <https://www.theatlantic.com/>
- The Economist. URL: <https://www.economist.com>
- The Guardian. URL: <https://www.theguardian.com/international>
- The Mirror. URL: <https://www.mirror.co.uk>
- TIME. URL: <https://time.com/>
- Yahoo News. URL: <https://news.yahoo.com>
- ZAWYA. URL: <https://www.zawya.com/en/mena>

Kovaliuk M., Kovaliuk Yu. Metaphorical images of Ukraine in the British and American mass media (January-February 2023).

Summary. The article is devoted to the description of metaphorical images of Ukraine in the British and American media in January and February 2023. The main way of metaphorical expression of the image is the conceptual metaphor. It shapes social experience. Besides, it determines the way of thinking, perception and reflection of an object in English-speaking cultural communities. The study was conducted within the framework of the theory of conceptual metaphor, according to which the metaphor is structured by two conceptual domains: source and target. The target domain is Ukraine, which is likened to specific physical entities. The study material was based on the British and American online editions of mass media publications, namely ABC News, CNN, Forbes, The Manchester Evening News, MSN UK, The New York Post, Politics Home, Rolling Stone, and SFGATE. A number of metaphorical models that express the individual perception of the image of Ukraine by British and American English speakers within the armed conflict on the territory of Ukraine during the last two months (January-February 2023) have been discovered. These include: UKRAINE IS A PERSON WHO IS BEING HELPED, UKRAINE IS A PURPOSEFUL PERSON, UKRAINE IS A PERSON GOING THROUGH TOUGH TIMES, UKRAINE IS A PERSON STANDING FIRMLY ON THEIR FEET, UKRAINE IS A PERSON WAITING IN A LINE. Metaphorical descriptors such as UKRAINE IS AN ARMY, UKRAINE IS A WINNER, UKRAINE IS A FIGHTER, UKRAINE IS AN INVADER, UKRAINE IS A CONSPIRATOR, and UKRAINE IS AN AGGRESSOR indicate that it is an active participant in the armed conflict and is in a state of war. The metaphor UKRAINE IS A HOST represents its hospitality and organization skills in holding meetings and events. The economic side of the state is embodied by the images of Ukraine as an OWNER, RECIPIENT, PRODUCER and DEBTOR. Ukraine is associated with the European Union, and the metaphorical model UKRAINE IS A FAMILY MEMBER is a vivid example.

Key words: conceptual metaphor, metaphorical image, mass media, target domain, metaphorical description.